

Analysis of Relationship between Teachers' Coping Styles with Stress and the Level of Organizational Commitment

Neslin İhtiyaroğlu¹

¹Kırıkkale University, Faculty of Education, Department of Educational Administration, Turkey.

ARTICLE INFO

Article History:

Received 17.06.2017

Received in revised form
14.09.2017

Accepted 27.10.2017

Available online

31.12.2017

ABSTRACT

The objective of this study is to examine the predictive level of teachers' coping styles with stress on organizational commitment. Having adopted the relational screening model, the study utilized data collected by the "Scale of Coping Styles with Stress" and the "Organizational Commitment Scale" as administered to a total of 311 teachers in 5 neighborhoods within Ankara province. Relations between the variables were calculated by parametric tests of t-test, one-way analysis of variance (ANOVA), correlation, and multiple regression analysis. T-test results revealed that while that teachers' coping styles with stress didn't differ significantly on optimistic style, helpless style, submissive style, seeking social support and organizational commitment; they differed significantly on self-confident style according to gender variable. One-way ANOVA results showed that teachers' coping styles with stress didn't differ significantly on self-confident style, optimistic style, helpless style, submissive style and seeking social support according to age and seniority variables. But organizational commitment positively related to age and seniority variables. Correlation analysis indicated that whereas there were meaningful positive relationships between self-confident style, optimistic style, seeking social support and organizational commitment; there were meaningful negative relationships between helpless style, submissive style and organizational commitment. Self-confident style, helpless style, submissive style and seeking social support are significant predictors for organizational commitment while optimistic style isn't a predictor for organizational commitment according to results of multiple regression analysis. Suggestions for increasing the level of teachers' organizational commitment were presented at the end of the study.

© 2017 IOJES. All rights reserved

Keywords:

Teacher, Organizational Commitment, Stress, Coping Styles with Stress

Extended Summary

Coping with stress can be defined by cognitive, emotional and behavioral responses the individuals react in order to resist against stressful events and factors (Şirin, 2007), cognitive and behavioral efforts individuals show to meet individual and environmental needs and challenges (Basut, 2006), behavioral and mental endeavors that expand or limit the resources of the individual which aim to control external and internal reactions or conflicts between them (Lazarus, 1993). In the light of approach of Lazarus (1993), Şahin and Durak (1995) put forth five coping styles with stress. They are self-confident style, optimistic style, helpless style, submissive style and seeking social support. The present study utilized the classification by Şahin and Durak (1995). Many definitions of organizational commitment have been suggested, including identifying the individual with the organization and forming a strong bond (Mowday, Steers and Porter, 1979); striving to achieve organizational goals and values (Güçlü, 2006); a strong desire to remain in the organization and maintain its membership (Boylu, Pelit and Güçer, 2007); integration into organizational goals and targets by taking an extra role beyond what is expected in the organization (Celep, 2000); loyalty and trust towards the organization (Bayram, 2005).

¹ Corresponding author's address: Kırıkkale University, Faculty of Education, Department of Educational Administration, Kırıkkale-Turkey

Telephone: 0318 357 42 42-1322

e-mail: neslinihtiyaroglu@kku.edu.tr

DOI: <https://doi.org/10.15345/iojes.2018.02.013>

Negative interactions between school, administrations, colleagues, parents, students and teachers may create high level stress in teachers and because of this, teachers may have emotional strains. To get rid of these strains, it may be used from some coping styles with stress. An investigation of teachers' coping styles with stress and its relationship with level of organizational commitment may provide significant data for determining the importance of organizational commitment in system which consists of emotions, thoughts, beliefs, values and interpersonal relationships teachers use when they effectively cope with stress. In that context, the present study aims to investigate the relationship between the teachers' coping styles with stress and their level of organizational commitment. Accordingly, answers were sought for the below questions:

- i. What are teachers' perceptions of coping styles?
- ii. What is the level of teachers' organizational commitment?
- iii. Do teachers' perceptions of coping styles and organizational commitment of teachers change significantly differ by gender, age and seniority?
- iv. Is there a meaningful relationship between teachers' perceptions of coping styles and organizational commitment?
- v. Are teachers' perceptions of coping styles meaningful predictors of teachers' organizational commitment?

Method

Relational screening models are used for research models aiming to determine the presence or level of a change between two or more variables and can be used with this type of studies (Karasar, 2006). According to data of 2016-2017 academic year, the population of this study was composed of 11,106 teachers working at secondary education institutions in 5 districts of Ankara (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Sincan, Yenimahalle). 311 teachers were chosen via the appropriate sampling method constituted the sample of the study. Two measuring tools, namely "Scale of Coping with Stress" developed by Şahin and Durak (1995), "Organizational Commitment Scale" developed by Allen and Meyer (1991) were used to collect the necessary data. The degree of the relationship between gender, age, seniority, sub-dimensions of coping styles with stress and organizational commitment were calculated by means of t-test, one-way ANOVA. The degree and direction of the relationship between sub-dimensions of coping styles with stress and organizational commitment were revealed by doing the correlation analysis. With the regression, sub-dimensions of coping styles with stress as predictors of organizational commitment were determined.

Results

The results of this study revealed that while teachers' perceptions of coping styles didn't differ significantly on optimistic style, helpless style, submissive style, seeking social support and organizational commitment; they differed significantly on self-confident style according to gender variable. This finding shows that when teachers face stressful events, female teachers use self-confident style more often than male teachers. That is, female teachers make more active, logical and conscious effort to change the situation than male teachers. Besides, teachers' perceptions of coping styles didn't differ significantly on self-confident style, optimistic style, helpless style, submissive style and seeking social support according to age and seniority variables. But organizational commitment positively related to age and seniority variables. According to finding related to age, while the organizational commitment level of young teachers is higher, the level of organizational commitment decreases in later ages. It can be because of increased responsibility related to marriage or children or occupational burnout in later ages. According to finding related to seniority, while teachers have low organizational commitment level in first years of their occupations, they have higher organizational commitment level in the following years. It can be because teachers make efforts to fulfill school purpose and value by gaining professional experience and taking professional satisfaction in the following years. Correlation analysis indicated that whereas there were meaningful positive relationships between self-confident style, optimistic style, seeking social support and organizational commitment; there were meaningful negative relationships between helpless style, submissive style and organizational commitment. This finding shows the more teacher use self-confident style, optimistic style and seeking social support, the higher organizational commitment level teachers have; the more teacher use helpless style and submissive style, the lower organizational commitment level teachers have. Self-confident style, helpless style, submissive style and seeking social support are significant predictors for organizational

commitment while optimistic style isn't a predictor for organizational commitment according to results of multiple regression analysis. According to this finding, when the teachers face stressful events, if they use self-confident style and seeking social support, their organizational commitment level will increase; if they use helpless style and submissive style, their organizational commitment level will decrease.

Conclusion and Suggestions

In this study the relationship between teachers' perceptions of coping styles with stress and organizational commitment was investigated. All the findings and arguments of this study reveal that healthy coping styles with stress contribute to organizational commitment. It can also be said that because of this positive relationship, schools supporting healthy coping styles with stress increase the level of teachers' organizational commitment and contributes to the organizational effectiveness of the school.

Due to positive relationship between self-confident style, seeking social support and organizational commitment and negative relationship between helpless style, submissive style and organizational commitment, it may be recommended that activities increasing the level of teachers' self-confidence and socialization are foregrounded. By adopting democratic culture; supporting for participation and pluralism as well as the rights of minorities; strengthening communication and cooperation between schools and teachers, school management may make teachers more self-confident and social, in this way it may contribute to increase the level of teachers' organizational commitment. Furthermore, the policy-makers may prioritize the awareness programs that help teachers cope with stress in an effective way and decrease the level of stress so may contribute teachers to adopt healthy coping styles with stress and to increase level of organizational commitment. The following researches may help the administrators aiming to increase the level of teachers' organizational commitment by focusing on culture and climate of schools where the teachers use healthy coping styles with stress.

Öğretmenlerin Stresle Başa Çıkma Tarzları İle Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Neslin İhtiyaroğlu¹

¹Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi Bölümü, Türkiye.

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihi:

Alındı 17.06.2017

Düzeltilmiş hali alındı

14.09.2017

Kabul edildi 27.10.2017

Çevrimiçi yayınlandı

31.12.2017

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarının örgütsel bağlılık üzerindeki yordayıcılık düzeyini belirlemektir. İlişkisel tarama modelinin kullanıldığı araştırmada; Ankara ilindeki 5 ilçeden toplam 311 öğretmene “Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği” ve “Örgütsel Bağlılık Ölçeği” uygulanarak elde edilen veriler kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler parametrik testlerden t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), korelasyon ve çoklu regresyon analizi ile hesaplanmıştır. T-testi sonuçlarına göre öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarından iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma düzeyleri ile örgütsel bağlılık düzeyleri cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık göstermezken; kendine güvenli yaklaşım cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçlarına göre ise kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma, yaş ve kıdem bakımından anlamlı fark göstermemektedir. Buna karşın, öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri, yaş ve kıdem bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir. Korelasyon analizi sonuçlarına göre; kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal desteğe başvurmayla örgütsel bağlılık arasında olumlu; çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşımla örgütsel bağlılık arasında olumsuz yönde anlamlı düzeyde ilişkiler bulunmuştur. Çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre ise, kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma örgütsel bağlılığın anlamlı birer yordayıcısıyken, iyimser yaklaşım örgütsel bağlılık üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Araştırmanın sonunda, öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin yükseltilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

© 2017 IOJES. Tüm hakları saklıdır

Anahtar Kelimeler:

Öğretmen, Stres, Stresle Başa Çıkma Tarzları, Örgütsel Bağlılık

Giriş

Eğitim-öğretim sistemin en önemli unsuru olan öğretmenlerin tutum ve davranışları, kişisel ve çevresel faktörlerle etkileşim halindedir. Öğretmenlerin eğitim öğretim sürecine katkı sağlamaları ya da sürecin ilerlemesini negatif yönde etkilemeleri bu faktörlerin öğretmenlerin tutum ve davranışlarını etkileme gücüne bağlıdır. Okul iklimi (Ottekin Demirbolat ve İhtiyaroğlu, 2016), iş doyumu (Büyükgoze ve Özdemir, 2017), duygusal ve normatif bağlılık (Ottekin Demirbolat, İhtiyaroğlu ve Karabağ Köse, 2017) gibi faktörlerin olumlu olması, öğretmenlerin etkililik ve performans düzeylerini arttırarak bireysel kapasitelerini en üst düzeye çıkarmasını sağlarken, mesleki tükenmişlik (Aydemir, 2013) ve kaygı (Ensari, 2000) gibi olumsuz faktörler de öğretmenlerin iyi hallerini tehlikeye sokarak kapasitelerinin azalmasına ya da zorlanmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, eğitimsel hedeflere etkili bir biçimde ulaşma sürecinde, stres (Nayan Coşgun, 2005) gibi öğretmenlerin etki gücünü zayıflatan faktörleri ve bu faktörlerle başa etme yollarını bilmek oldukça önemlidir.

Stres, talepler ve kaynaklar arasındaki dengesizliğin sonucu olarak ortaya çıkan (Lazarus ve Folkman, 1984), uygun düzeyde olduğunda bireyi güdüleyici etkiye sahip (Rowshan, 1998), aşırı olduğu durumlarda ise bireyin tüm biyolojik ve psikolojik kaynaklarını tüketen bir durum (Melick, Logue ve Frederick, 1982) olarak tanımlanmaktadır. Stresin ortaya çıkma nedeni, bireylerin mücadele etmesini gerektiren olaylar ve zorlanacağı taleplerle karşı karşıya kaldığında kendisinden beklenenleri karşılamada yetersiz kalmasıdır (Baltaş ve Baltaş, 2002). Günümüzde fiziksel ve sosyal çevreden gelen uyumsuz koşullar sonucunda, bireylerin yetenek ve sınırları zorlanmakta ve yapmakta olduğu işle ilgili mutlaka örgütsel ve bireysel

² Sorumlu yazarın adresi: Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Yönetimi Bölümü, Kırıkkale, Türkiye.
Telefon: 0318 357 42 42-1322
e-posta: neslinihtiyaroglu@kku.edu.tr
DOI: <https://doi.org/10.15345/ijoes.2018.02.013>

düzye stres yaşamaktadır. Bankacılık (Güner, Çiçek ve Can, 2014) hemşirelik (Özen, 2013) ve doktorluk (Serinken, Tomruk, Erdur, Soysal ve Çımrın, 2003) gibi başka insanların sorumluluğunun doğrudan üstlenildiği meslek gruplarında, yüksek düzeyli stres yaşanma olasılığı oldukça fazladır. Okul, yönetici, meslektaş, veli ve öğrencilerle olumsuz etkileşiminin bir sonucu olarak öğretmenlerde de stres ve tükenme ortaya çıkabilmektedir (Akpınar, 2013; Ataklı, 1999; Chan, 2002; Fontana ve Abouserie, 1993). Öğretmenler, yüksek düzeyli stresin yarattığı durumla doğru şekilde baş edemediğinde depresyon, yorgunluk, duyarsızlık, öfke, kişisel çatışma, sabırsızlık gibi bireysel sonuçlarla (Carnegie, 1984); performans düşüklüğü, işe devamsızlık, örgütten ayrılma, yetersizlik duygusu, yabancılaşma, dikkatsizlik gibi örgütsel sonuçlarla (Yıldırım, 2008) karşılaşabilir. Öğretmenlerin, bireysel ve örgütsel düzeyde ortaya çıkabilecek bu durumlara karşı bilişsel ve davranışsal çaba göstermesi, yaşam kalitesini arttırmak amacıyla var olan durumu ya da duruma verilen tepkileri değiştirmesi, stresle başa çıkma tarzları ile ilgilidir (Lazarus ve Folkman, 1984).

Stresle başa çıkma, bireyin kendisi için stres oluşturan olay ya da etkenlere karşı direnme amacıyla gösterdiği bilişsel, duygusal ve davranışsal tepkiler (Şirin, 2007), bireyin bireysel ve çevresel gereksinim ve zorlukları gidermek için gösterdiği bilişsel ve davranışsal çabalar (Basut, 2006), dışsal ve içsel tepkileri ya da bunlar arasındaki çatışmaları denetim altına almayı amaçlayan bireyin kaynaklarını genişletici veya sınırlayıcı davranışsal ve zihinsel gayretler (Lazarus, 1993) olarak tanımlanmaktadır. Stresle başa çıkma bir süreçtir, çünkü bireysel ve çevresel şartlar ve bu şartlarla birey arasındaki ilişki sürekli değişmektedir. Ayrıca bireysel farklılıklar, beceriler ve kaynaklar da stresle başa çıkma sürecini etkilemektedir (Hall, Hall ve Abaci, 1997).

Stresle başa çıkma süreci, bireysel ve örgütsel düzeyde ele alınabilir. Stresle bireysel düzeyde başa çıkmak, solunum kontrolü, biyolojik geri besleme, fiziksel egzersiz gibi bedensel tekniklerle; mantıksız inançların düzeltilmesi, zihinsel düzenleme tekniği, dua ve ibadet gibi zihinsel tekniklerle; meditasyon, yoga, masaj gibi davranışsal tekniklerle mümkün olabilir (Özen, 2013). Stresle örgütsel düzeyde ise destekleyici bir örgütsel hava oluşturarak, işi zenginleştirerek, örgütsel rollerin belirleyerek, çatışmaları azaltarak ve işyerinde neşeli bir ortam oluşturarak başa çıkılabilir (Güçlü, 2001). Ayrıca Lazarus (1993), stresle başa çıkmayı, problem odaklı yöntemler ve duygu odaklı yöntemler olarak iki şekilde ele almıştır. Problem odaklı yöntemlerde birey stres yaratan durumun ortadan kaldırılmasına ya da etkisinin en aza indirilmesine yönelik bir plan oluşturur, bu planla alternatif çözümleri kullanarak stres kaynağını ortadan kaldırır. Duygu odaklı yöntemlerde ise stresin kaynağını ortadan kaldırma yerine, birey pozitif düşünme, uzak durma veya inkâr gibi yaklaşımları kullanarak bu kaynağın üzerinde bıraktığı duygusal etkiyi düzeltmeye yönelik çaba gösterir. Lazarus'un (1993) yaptığı ayırımdan yola çıkan Şahin ve Durak'a (1995) göre ise, birey beş farklı yaklaşım tarzını kullanarak stresle başa çıkar. Bunlar; kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurmazdır. Kendine güvenli yaklaşım, bireyin stresli duruma karşı çözüm seçeneklerini değerlendirdiği, içinde bulunduğu durumu değiştirmeye yönelik istekli, aktif, mantıklı ve bilinçli çaba harcadığı yaklaşımdır. İyimser yaklaşım, bireyin stres oluşturan olaylara hoşgörülü ve iyimser baktığı, sorunları daha sakin ve gerçekçi bir şekilde değerlendirdiği yaklaşımdır. Çaresiz yaklaşım, bireyin stres oluşturan sorunlar karşısında problemin kendisinden kaynakladığını düşünerek çözüme yönelik inancını kaybetmesinden dolayı, çözüm üretmekte başarısız olduğu yaklaşımdır. Boyun eğici yaklaşım, bireyin kaderci bir yaklaşımla kendini çaresiz hissettiği ve çözümü doğaüstü güçlerde aradığı yaklaşımdır. Sosyal desteğe başvurma, bireyin sorunlarını başkaları ile paylaşarak çözüm için başkalarından yardım istediği yaklaşımdır. Bu çalışmada, Şahin ve Durak'ın (1995) yapmış olduğu sınıflandırma kullanılmıştır.

Çevresi ile etkileşim halinde olan öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları da birçok farklı değişkenle yakın ilişkilidir. Yapılan araştırmalar öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ile demografik özellikleri (Kılınç, Receptoğlu ve Koşar, 2016), kişilik özellikleri (Nasser-Abu Alhija, 2015; Önen, 2012; Sav, 2007), mizah tarzları (Özdemir, Sezgin, Kaya ve Receptoğlu, 2011), duygusal zekâ düzeyleri (Önen, 2012), iş doyumları (Çardak, 2002; Skaalvik ve Skaalvik, 2015), tükenmişlik düzeyleri (Antonioni, Ploumpi ve Ntalla, 2013; Tümkaya, 1999) ve denetim odağı düzeyleri (Çetin, Çağlayan ve Erkmen, 2008) arasındaki ilişkileri, ayrıca eğitim örgütleri dışında yapılan çalışmalar da (Mikkelsen, Ogaard ve Lovrich, 2000) bireylerin stresle başa çıkma tarzları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Örgütsel bağlılık, bireyin örgütle özdeşleşmesi ve kuvvetli bir bağ oluşturmaya (Mowday, Steers ve Porter, 1979), içinde bulunduğu örgütün amaç ve değerlerini gerçekleştirmek için çaba göstermesi ve gösterdiği çabanın karşılığını aldığını düşünmesi (Güçlü, 2006); örgütte kalmak ve üyeliğini sürdürmek konusunda güçlü bir istek duyması (Boylu, Pelit ve Güçer, 2007); örgütte beklenenin ötesinde ekstra rol üstelenerek örgütsel amaç ve hedeflerle bütünleşmesi (Celep, 2000); örgüte sadakat ve güven duyması (Bayram, 2005) şeklinde tanımlanmaktadır. Meyer ve Allen'e (1991) göre ise örgütsel bağlılık, işgücünü arttırıcı ya da azaltıcı bir biçimde etkileyen ve bireylerin örgütle aralarındaki ilişkiyi gösteren psikolojik durumlardır. Meyer ve Allen (1991), örgütsel bağlılığı üç boyutta ele almıştır. Bunlar; duygusal bağlılık, devam bağlılığı ve normatif bağlılıktır. Duygusal bağlılık, bireyin örgüte duygusal olarak hissettiği aidiyet duygusunu; devam bağlılığı, örgütten ayrılma maliyetinin yüksek olduğu durumlarda bireyin oluşturduğu ussal bağlılığı; normatif bağlılık ise, bireyin kendisine yapılan yatırımlardan dolayı oluşturduğu ahlaki inançları ifade eder.

Örgütsel bağlılık, örgüt ve birey arasındaki aktif bir süreçtir. Örgütsel bağlılık, temelde örgütün bireyden beklentileri değil, bu beklentilere yönelik bireyin ortaya koyduğu tutum ve davranışlardır. Bu nedenle örgütsel bağlılık düzeyi yüksek bireyler, örgütsel performansı pozitif yönde etkileyerek, örgütsel amaçların etkili bir biçimde gerçekleşmesini sağlar (Balay, 2000; Sarıdede ve Doyuran, 2004). Eğitim kurumlarında ise öğretmenlerin bağlılık düzeyleri, okulda kalma, okulun başarısı için çaba gösterme, okuldaki yönetsel uygulamaları onaylama gibi davranışlarla yakından ilişkilidir (Celep, 2000). Örgütsel bağlılık düzeyleri yüksek öğretmenlerin, iş doyumunu (Güçlü ve Zaman, 2011), örgütsel güven düzeyleri (Çubukçu ve Tarakçıoğlu, 2010; Yılmaz, 2008), örgütsel yaratıcılık düzeyleri (Yılmaz, 2009) ve örgütsel adalet algıları (Selvitopu ve Şahin, 2013) daha yüksektir. Bu nedenle öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri okulun ve öğrencilerin etkililiği açısından oldukça önemlidir.

Okul, yönetici, meslektaş, veli ve öğrencilerle olumsuz etkileşimin bir sonucu olarak öğretmenlerde yüksek düzeyli stres oluşabilmekte ve bu nedenle öğretmenler duygusal zorlanma yaşayabilmektedir. Bu süreçten kurtulmada öğretmenler, stresle başa çıkma stratejilerinden faydalanabilir. Yapılan araştırmalar çoğunlukla öğretmenlerin stres düzeyleri (Şanlı, 2017), stresle başa çıkma tarzları (Akpınar, 2013) ve bu değişkenlerin iş doyumunu (Çardak, 2002; Skaalvik ve Skaalvik, 2015) ve tükenmişlik düzeyi (Antonioniou, Ploumpi ve Ntalla, 2013) gibi diğer bazı değişkenlerle ilişkisini ortaya koymuştur. Bu çalışmada ise, öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişki ortaya konarak, öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerine olumlu ya da olumsuz etki eden stresle başa çıkma tarzları saptanmıştır. Örgütsel bağlılığın iş bırakma ve devamsızlık gibi sonuç değişkenleriyle; iş doyumunu, işe sarılma ve iş gerilimi gibi tutumsal ve duygusal algularla; üretim, verimlilik ve sorumluluk gibi çalışan özellikleriyle ilişkisi (Balay, 1999) göz önüne alındığında, öğretmenlerin tutumları üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkisi daha iyi anlaşılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin stresle etkili bir biçimde başa çıkarken yararlandığı duygu, düşünce, inanç, değer ve kişiler arası ilişkilerden oluşan sistemde örgütsel bağlılığın yerinin görülmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda bu araştırma öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- i. Öğretmenlerinin stresle başa çıkma tarzları nelerdir?
- ii. Öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri nedir?
- iii. Öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ve örgütsel bağlılıkları cinsiyete, yaşa ve kıdeme göre anlamlı farklılık göstermekte midir?
- iv. Öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- v. Öğretmenlerinin stresle başa çıkma tarzları örgütsel bağlılık düzeylerinin anlamlı birer yordayıcısı mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarının örgütsel bağlılık üzerindeki yordayıcılık düzeyinin incelendiği bu çalışmada, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok

değişken arasındaki birlikte değişimin varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleri için kullanıldığından bu tür araştırmalar için uygun görülmektedir (Karasar, 2006).

Evren ve Örneklem

Bu çalışmanın evreni, 2016-2017 Eğitim Öğretim yılı verilerine göre Ankara ilindeki 5 ilçede (Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Sincan ve Yenimahalle) bulunan ortaöğretim kurumlarında görev yapan 11,106 öğretmenden oluşmaktadır. Araştırmanın örnekleminde ise, bu ilçelerde bulunan ortaöğretim okullarından uygun örnekleme yöntemine göre ulaşılan 311 öğretmen yer almıştır. Katılımcı öğretmenlerin demografik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1. Katılımcı öğretmenlerin demografik özellikleri (n=311)

	Değişkenler	n	%
Cinsiyet	Kadın	176	57
	Erkek	135	43
Yaş	22-31	47	15
	32-41	127	41
	42-51	118	38
	51 ve üzeri	19	6
Kıdem	1-10 yıl	68	22
	11-20 yıl	152	49
	21-30 yıl	72	23
	31-40 yıl	19	6

Veri Toplama Araçları

Araştırma için gerekli verilerin toplanması amacıyla öğretmenlere yönelik iki ölçme aracı kullanılmıştır. Bunlar; Durak ve Şahin (1995) tarafından geliştirilen “Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği” ve Allen ve Meyer (1991) tarafından geliştirilen ve Türkçeye uyarlaması Baysal ve Paksoy (1999) tarafından yapılan “Örgütsel Bağlılık Ölçeği”dir.

Stresle başa çıkma tarzları ölçeği. Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeği, kendine güvenli yaklaşım (7 madde), iyimser yaklaşım (5 madde), çaresiz yaklaşım (8 madde), boyun eğici yaklaşım (6 madde) ve sosyal desteğe başvurma (4 madde) olmak üzere beş boyuttan ve 30 maddeden oluşmaktadır. 0- 3 arası puanlanan, dördümlü likert tipi derecelendirme kullanılmış bu ölçekte, 9. madde olumsuz anlam içermesinden dolayı tersten kodlanmıştır. Birçok araştırmada yaygın şekilde kullanılan (Ayık, 2015; Karadağ, Baloğlu ve Yüksel, 2014; Özdemir, Sezgin, Kaya ve Reçepoğlu, 2011; Yıldız, Güç ve Erdem, 2015) Stresle Başa Çıkma Tarzları Ölçeğinin iç tutarlılık katsayıları .45 ve .80 arasında değişmektedir (Durak ve Şahin, 1995). Bu çalışmada ölçeğin yapı geçerliği saptamak için yapılan doğrulayıcı faktör analizine göre RMSEA= .019, CFI=.98, GFI=.91’dir. Bu bulgular, ölçeğin beş alt boyut altında iyi düzeyde açıklanabileceğini ve maddeler arasındaki korelasyonun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ölçeğin boyutları için hesaplanan iç tutarlılık katsayıları ise kendine güvenli yaklaşım için .78, iyimser yaklaşım için .69, çaresiz yaklaşım için .61, boyun eğici yaklaşım için .72, sosyal desteğe başvurma için .59 olarak bulunmuştur.

Örgütsel bağlılık ölçeği. Örgütsel Bağlılık Ölçeği, duygusal bağlılık (6 madde), normatif bağlılık (6 madde) ve devam bağlılığı (6 madde) olmak üzere üç boyuttan ve 18 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte 3., 4., 5. ve 13. maddeler olumsuz anlam içermesinden dolayı tersten kodlanmıştır. Ölçeğin orijinalinde yedili likert ölçeği kullanılmasına karşın bu çalışmada beşli likert ölçeği tercih edilmiştir. Türkiye’de literatürde yaygın bir şekilde kullanılan (Çetin, Basım ve Aydoğan, 2011; Küçüközkan, 2015; Özgan ve Arslan, 2016; Öztuğ ve Baştaş, 2012; Sezgin, 2010) Örgütsel Bağlılık Ölçeğinin iç tutarlılık katsayıları .66 ve .81 arasında değişmektedir (Baysal ve Paksoy, 1999). Alt boyutlarına ayrılmadan toplam örgütsel bağlılığın incelendiği bu çalışmada ölçeğin yapı geçerliği saptamak için yapılan doğrulayıcı faktör analizine göre RMSEA= .009, CFI=.90, GFI=.92’dir. Bu bulgular, ölçeğin üç alt boyut altında iyi düzeyde açıklanabileceğini ve maddeler arasındaki korelasyonun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ölçeğin boyutları için hesaplanan iç tutarlılık katsayıları ise duygusal bağlılık için .87, normatif bağlılık için .79 ve devam bağlılığı için .73 olarak bulunmuştur.

Verilerin Analizi

Uygulanan ölçeklerden elde edilen verilere ilişkin parametrik testlerden t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA), korelasyon ve regresyon analizleri SPSS 20 paket programı ile test edilmiştir. Bu araştırmada, t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ve örgütsel bağlılık düzeyleri ile cinsiyet, yaş ve kıdem arasındaki ilişki tespit edilmiştir. Korelasyon analizi ile öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin derecesi ve yönü ortaya konmuştur. Regresyon analizi ise öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarının örgütsel bağlılıklarını yordama düzeyleri belirlenmiştir.

Bulgular

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, araştırma sorularıyla paralel alt başlıklar halinde bu bölümde sunulmaktadır. İlk bölümde öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ve örgütsel bağlılık düzeylerine yönelik bulgular ve öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarının ve örgütsel bağlılık düzeylerinin cinsiyet, yaş ve kıdem faktörleri ile ilişkisine yönelik bulgular yer almıştır. İkinci bölümde öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkilere yönelik bulgulara, ardından da öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarının örgütsel bağlılıklarını yordamasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Değişkenlere Yönelik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri ve Değişkenlerin Cinsiyet, Yaş ve Kıdem Faktörleri İle İlişkisine Yönelik Bulgular

Tablo 2’de stresle başa çıkma tarzlarının alt boyutları olan kendine güvenli yaklaşıma, iyimser yaklaşıma, çaresiz yaklaşıma, boyun eğici yaklaşıma, sosyal desteğe başvurmaya ve örgütsel bağlılığa yönelik ortalama ve standart sapma değerleri verilmiştir:

Tablo 2. Değişkenlere yönelik ortalama ve standart sapma değerleri

Boyutlar	N	\bar{X}	S
Kendine Güvenli Yaklaşım	311	2.16	0.48
İyimser Yaklaşım	311	1.81	0.48
Çaresiz Yaklaşım	311	1.01	0.52
Boyun Eğici Yaklaşım	311	0.93	0.47
Sosyal Desteğe Başvurma	311	2.06	0.43
Örgütsel Bağlılık	311	3.06	0.51

Tablo 2 incelendiğinde en yüksek ortalamaya sahip değişkenin örgütsel bağlılık ($\bar{X}=3.06$) olduğu, öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları içinde de kendine güvenli yaklaşım ($\bar{X}=2.16$) ve sosyal desteğe başvurma ($\bar{X}=2.06$) olduğu saptanmıştır. En düşük ortalamaya sahip değişkenler ise çaresiz yaklaşım ($\bar{X}=1.01$) ve boyun eğici yaklaşımdır ($\bar{X}=0.93$). Tablo 3’de öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarının ve örgütsel bağlılık düzeylerinin cinsiyet faktörüne göre ortalama ve standart sapma değerleri ve bu değişkenlerin cinsiyet faktörü ile ilişkisini gösteren t-testi sonuçları verilmiştir:

Tablo 3. Cinsiyete ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri ve T-testi sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	\bar{X}	S	t	p
Kendine Güvenli Yaklaşım	Kadın	176	2.20	0.48	2.34	.01
	Erkek	135	2.12	0.49		
İyimser Yaklaşım	Kadın	176	1.98	0.48	1.42	.42
	Erkek	135	1.64	0.48		
Çaresiz Yaklaşım	Kadın	176	0.98	0.51	-1.21	.32
	Erkek	135	1.04	0.52		
Boyun Eğici Yaklaşım	Kadın	176	0.89	0.46	-0.98	.84
	Erkek	135	0.76	0.49		
Sosyal Desteğe Başvurma	Kadın	176	2.09	0.45	1.32	.41
	Erkek	135	2.02	0.45		
Örgütsel Bağlılık	Kadın	176	3.06	0.49	1,93	.065
	Erkek	135	2.94	0.51		

Tablo 3 incelendiğinde cinsiyet faktörüne göre kadın öğretmenlerin kendine güvenli yaklaşım ($\bar{X}=2.20$), iyimser yaklaşım ($\bar{X}=1.98$), boyun eğici yaklaşım ($\bar{X}=0.89$), sosyal desteğe başvurma ($\bar{X}=2.09$) ve örgütsel bağlılık ($\bar{X}=3.06$) ortalamalarının erkek öğretmenlerin ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. Bununla birlikte erkek öğretmenlerin çaresiz yaklaşım ortalamaları ($\bar{X}=1.04$) kadın öğretmenlerin ortalamasından ($\bar{X}=0.98$) daha yüksektir. Öğretmenlerin iyimser yaklaşım, boyun eğici yaklaşım, sosyal desteğe başvurma ve örgütsel bağlılık düzeyleri cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık ($p>.05$) göstermemektedir. Buna karşın, öğretmenlerin kendine güvenli yaklaşım düzeyleri ($p<.05$) cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir. Tablo 4'te öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarının ve örgütsel bağlılık düzeylerinin yaş faktörü ile ilişkisini gösteren ANOVA sonuçları verilmiştir:

Tablo 4. Değişkenlerin yaş faktörü ile ilişkisini gösteren ANOVA sonuçları

Boyutlar	22-31 yaş		32-41 yaş		42-51 yaş		52 yaş ve üzeri		F	P	Sig. Dif.
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S			
Kendine Güvenli Yaklaşım	2.22	0.52	2.12	0.46	2.12	0.56	2.06	0.48	1.87	.93	
İyimser Yaklaşım	1.86	0.46	1.96	0.52	1.64	0.48	1.72	0.46	1.27	.84	
Çaresiz Yaklaşım	1.11	0.48	0.97	0.48	1.03	0.46	0.89	0.52	.65	.72	
Boyun Eğici Yaklaşım	0.82	0.56	0.91	0.51	0.76	0.49	0.79	0.53	.48	.78	
Sosyal Desteğe Başvurma	1.98	0.54	2.07	0.58	2.01	0.52	1.97	0.52	1.23	.62	
Örgütsel Bağlılık	3.14	0.49	3.08	0.49	2.98	0.49	2.76	0.49	4.21	.00	1-4 2-4

Tablo 4 incelendiğinde öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma alt boyutlarının yaş değişkenine göre farklılaşmadığı ($p>.05$) görülmektedir. Diğer taraftan öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri yaş bakımından anlamlı bir farklılık ($p<.05$) göstermektedir. Scheffe testi sonuçlarına göre örgütsel bağlılık boyutunda bu farkın, 22-31 yaş ve 32-41 yaş ile 52 yaş ve üstü arasında olduğu saptanmıştır. 22-31 yaş grubunun ($\bar{X}=3.14$) ve 32-41 yaş grubunun ($\bar{X}=3.08$) örgütsel bağlılık düzeyleri, 52 yaş ve üstü grubundan ($\bar{X}=2.76$) daha yüksektir. Tablo 5'te öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarının ve örgütsel bağlılık düzeylerinin kıdem faktörü ile ilişkisini gösteren ANOVA sonuçları verilmiştir:

Tablo 5. Değişkenlerin kıdem faktörü ile ilişkisini gösteren ANOVA sonuçları

Boyutlar	1-10 yıl (68)		11-20 yıl (152)		21-30 yıl (72)		31-40 yıl (19)		F	P	Sig. Dif.
	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S	\bar{X}	S			
Kendine Güvenli Yaklaşım	2.14	0.62	2.12	0.46	2.10	0.48	2.12	0.52	2.17	.75	
İyimser Yaklaşım	1.92	0.54	1.84	0.52	1.74	0.56	1.66	0.52	2.29	.78	
Çaresiz Yaklaşım	1.17	0.53	0.92	0.47	0.98	0.52	0.92	0.57	.58	.63	
Boyun Eğici Yaklaşım	0.79	0.52	0.92	0.51	0.80	0.56	0.81	0.44	.42	.56	
Sosyal Desteğe Başvurma	2.03	0.56	2.02	0.48	1.98	0.52	2.01	0.54	1.17	.23	
Örgütsel Bağlılık	2.99	0.49	3.19	0.47	3.26	0.44	2.89	0.47	3.89	.01	1-3 2-3

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma alt boyutlarının kıdem değişkenine göre farklılaşmadığı ($p>.05$) görülmektedir. Diğer taraftan öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri kıdem bakımından anlamlı bir farklılık ($p<.05$) göstermektedir. Scheffe testi sonuçlarına göre örgütsel bağlılık boyutunda bu farkın, 1-10 yıl ve 11-20 yıl ile 21-30 yıl arasında olduğu saptanmıştır. 1-10 yıl ($\bar{X}=2.99$) ve 11-20 yıl ($\bar{X}=3.19$) gruplarının örgütsel bağlılık düzeyleri, 21-30 yıl grubundan ($\bar{X}=3.26$) daha düşüktür.

Öğretmenlerin Stresle Başa Çıkma Tarzları ve Örgütsel Bağlılık Düzeyleri Arasındaki İlişkiler

Öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkileri tespit etmek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ve örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkiler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6
1. Kendine Güvenli Yaklaşım	1					
2. İyimser Yaklaşım	.49**	1				
3. Çaresiz Yaklaşım	-.31**	-.38**	1			
4. Boyun Eğici Yaklaşım	-.42**	-.39**	.43**	1		
5. Sosyal Desteğe Başvurma	.54**	.48**	-.11*	-.19*	1	
6. Örgütsel Bağlılık	.57**	.48**	-.29**	-.17*	.27**	1

** $p < .01$; * $p < .05$

Tablo 6 incelendiğinde, örgütsel bağlılıkla en yüksek ilişkiler, kendine güvenli yaklaşım ($r=.57$; $p<.01$) ve iyimser yaklaşım ($r=.48$; $p<.01$) değişkenleri arasındadır. Bununla birlikte örgütsel bağlılık ile sosyal desteğe başvurma ($r=.27$; $p<.01$) arasında pozitif yönde; örgütsel bağlılık ile çaresiz yaklaşım ($r=-.29$; $p<.01$) ve boyun eğici yaklaşım ($r=-.17$; $p<.05$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Diğer taraftan, stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım ile iyimser yaklaşım ($r=.49$, $p<.01$) ve sosyal destek arama ($r=.54$, $p<.01$) arasında pozitif ilişkiler; kendine güvenli yaklaşım ile çaresiz yaklaşım ($r = -.31$, $p<.01$) ve boyun eğici yaklaşım ($r = -.42$, $p<.01$) arasında negatif ilişki vardır.

Öğretmenlerin Stresle Başa Çıkma Tarzlarının Örgütsel Bağlılık Düzeylerini Yordamasına İlişkin Bulgular

Araştırmanın “Öğretmenlerinin stresle başa çıkma tarzları örgütsel bağlılık düzeylerinin anlamlı birer yordayıcısı mıdır?” alt problemi doğrultusunda kendine güvenli yaklaşımın, iyimser yaklaşımın, çaresiz yaklaşımın, boyun eğici yaklaşımın ve sosyal desteğe başvurmanın öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerini yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarının örgütsel bağlılık düzeylerini yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	B	SE	B	t	p
Sabit	1.54	.21		5.78	.00
Kendine Güvenli Yaklaşım	.23	.04	.52	7.54	.00
İyimser Yaklaşım	.19	.05	.42	3.48	.53
Çaresiz Yaklaşım	-.17	.04	-.23	-4.73	.00
Boyun Eğici Yaklaşım	-.11	.05	-.19	-2.87	.00
Sosyal Desteğe Başvurma	.13	.05	.27	2.54	.01

$R = .46$ $R^2 = .32$

$F = 16,98$ $p < .01$

Tablo 7 incelendiğinde kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma değişkenleri birlikte, öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri ile yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki vermektedir ($R = .46$; $R^2 = .32$; $p < .01$). Adı geçen beş değişken birlikte örgütsel bağlılık toplam varyansının % 32’sini açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri üzerindeki önem sırası; kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, sosyal desteğe başvurma, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşımdır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t -testi sonuçları incelendiğinde ise, kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarının anlamlı birer yordayıcısı olduğu görülmektedir. İyimser yaklaşım değişkeni öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir.

Tartışma

Öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konduğu bu çalışmada öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin en yüksek değişken olduğu, öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşımı ve sosyal desteğe başvurma yaklaşımını daha sık kullandığı tespit edilmiştir. Örgütsel bağlılık düzeyinin yüksek olması doğrultusunda, çalışmaya katılan öğretmenlerin okulları ile özdeşleştikleri ve kuvvetli bir bağ oluşturdukları, okulun amaç

ve değerlerini gerçekleştirmek için çaba gösterdikleri söylenebilir. Ayrıca, stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşımın ve sosyal desteğe başvurma yaklaşımının daha sık kullanılması sebebiyle, öğretmenlerin stres oluşturan bir durumla karşı karşıya kaldıklarında ya stresli duruma karşı çözüm seçeneklerini değerlendirdikleri, içinde bulunduğu durumu değiştirmeye yönelik istekli, aktif, mantıklı ve bilinçli çaba harcadıkları ya da sorunlarını başkaları ile paylaşarak çözüm için başkalarından yardım istedikleri söylenebilir. Özdemir, Sezgin, Kaya ve Receptoğlu (2011) tarafından yapılan araştırmada da öğretmenlerin stresle başa çıkmada kendine güvenli yaklaşımı ve sosyal desteğe başvurmayı daha fazla tercih ettikleri saptanmıştır. Bununla birlikte, öğretmenler stresle başa çıkarken kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma gibi sağlıklı başa çıkma yaklaşımlarını benimsediği tespit edilmiştir. Çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım öğretmenlerin en az sıklıkla başvurduğu stresle başa çıkma yaklaşımlarıdır. Bu çalışmadan elden edilen sonuçlar, diğer araştırma sonuçları (Durmuş ve Tezer, 2001; Özdemir, Sezgin, Kaya ve Receptoğlu, 2011; Yerlikaya, 2007) ile örtüşmektedir.

Bu çalışmada, öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarından iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma ile örgütsel bağlılığın cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık göstermediği; buna karşın, kendine güvenli yaklaşımın cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Buna göre, stres oluşturan bir durumla karşı karşıya kalındığında, kadın öğretmenler erkek öğretmenlere göre daha sık kendine güvenli yaklaşımı kullanmaktadır. Bu sonuç, kadın öğretmenlerin stres oluşturan durumu değiştirmeye yönelik daha fazla aktif, mantıklı ve bilinçli çaba harcadıklarını ortaya koymuştur. Kılınç, Receptoğlu ve Koşar (2015) yaptıkları çalışmada öğretmenlerin iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma düzeylerinin cinsiyet bakımından anlamlı bir farklılık göstermediğini; kendine güvenli yaklaşım boyutunda ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olduğunu tespit etmiştir. Bu iki çalışmanın bulguları birbirini doğrular niteliktedir. Ayrıca, bu çalışma, örgütsel bağlılıkla cinsiyet faktörü arasında anlamlı bir farklılaşmanın olmadığını ortaya koyan araştırmalarla da (Gören ve Yengin Sarpkaya, 2014; Topaloğlu, Koç ve Yavuz, 2008) tutarlılık göstermektedir.

Bu çalışma sonuçlarına göre stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma yaş bakımından anlamlı fark göstermemektedir. Bu sonuç, stres oluşturan bir durumla karşı karşıya kalan öğretmenlerin kullandıkları başa çıkma tarzlarının yaşları ile ilişkili olmadığını göstermektedir. Ayık (2015) ve Hancioğlu (2017) tarafından yapılan araştırma sonuçları da stresle başa çıkma tarzlarının yaş bakımından anlamlı fark göstermediği yönündedir. Bu araştırmalar ve bu çalışmanın bulguları birbirleriyle örtüşür niteliktedir. Ancak, Kılınç, Receptoğlu ve Koşar (2015) tarafından yapılan araştırmada kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma yaş bakımından anlamlı fark göstermezken; iyimser yaklaşım yaş bakımından anlamlı farklılık göstermektedir. Bu araştırma sonucu ise bu çalışmanın sonuçlarını kısmen doğrulamaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri ile yaş faktörü arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya konmuştur. Bu sonuca göre öğretmenlerin genç yaşlarda örgütsel bağlılık düzeyleri yüksekken, ilerleyen yaşlarda örgütsel bağlılık düzeyi düşmektedir. Bu, öğretmenlerin yaşları ilerledikçe yaşamlarını etkileyen evlilik ve çocuk gibi değişkenlerden dolayı sorumluluklarının artmasından ya da mesleki olarak tükenmişlik yaşamlarından kaynaklanabilir. Bu bulgu, Gören ve Yengin Sarpkaya (2014) ve Nartgün ve Menep (2010) yaptıkları çalışmaların bulguları ile uyumludur.

Ayrıca bu çalışmada, stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma kıdem bakımından anlamlı fark göstermediği tespit edilmiştir. Bu sonuç, stres oluşturan bir durumla karşı karşıya kalan öğretmenlerin kullandıkları başa çıkma tarzlarının çalışma süreleri ile ilişkili olmadığını göstermektedir. Ayık (2015) tarafından yapılan araştırma sonuçları da stresle başa çıkma tarzlarının kıdem bakımından anlamlı fark göstermediği sonucunu doğrulamaktadır. Kılınç, Receptoğlu ve Koşar (2015) tarafından yapılan araştırmada da kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma kıdem bakımından anlamlı fark göstermediği saptanmıştır. Ancak bu araştırmada iyimser yaklaşım kıdem bakımından anlamlı farklılık göstermektedir. Bu araştırmanın sonuçları, bu çalışmanın sonuçları ile kısmen örtüşmektedir. Ayrıca, öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri ile kıdem faktörü arasında anlamlı bir farklılaşma ortaya konmuştur. Bu sonuca göre öğretmenlerin mesleklerinin ilk yıllarında örgütsel bağlılık düzeyleri düşükken, ilerleyen yıllarda örgütsel bağlılık düzeyi artmaktadır. Bu, öğretmenlerin mesleki

deneyim kazandıkça ve verdiği emeğin karşılığını aldıkça okulun amaç ve değerlerini gerçekleştirmek için gösterdikleri çabanın artmasından kaynaklanabilir. Bu bulgu, Aslan ve Ağiroğlu Bakır (2014) ve Topaloğlu, Koç ve Yavuz (2008) tarafından yapılan çalışmaların bulguları ile tutarlıdır.

Bu çalışmanın diğer bir sonucu, öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma ile örgütsel bağlılık arasında olumlu; çaresiz yaklaşımla ve boyun eğici yaklaşımla örgütsel bağlılık arasında olumsuz bir ilişkinin olduğunu yönündedir. Bu sonuç, öğretmenlerin güvenli yaklaşımı, iyimser yaklaşımı ve sosyal desteğe başvurma yaklaşımını kullanma düzeyleri arttıkça örgütsel bağlılık düzeylerinin de arttığını; çaresiz yaklaşımı ve boyun eğici yaklaşımı kullanma düzeyleri arttıkça örgütsel bağlılık düzeylerinin azaldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, sağlıklı başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma değişkenleri kendi aralarında; sağlıksız başa çıkma tarzlarından çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım değişkenleri de kendi aralarında pozitif bir ilişkiye sahiptir. Buna karşın kendine güvenli yaklaşım, iyimser yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma değişkenleri ile çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım değişkenleri arasında negatif bir ilişki mevcuttur.

Öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma öğretmenlerin örgütsel bağlılığının anlamlı birer yordayıcısıyken, iyimser yaklaşım öğretmenlerin örgütsel bağlılığı üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir. Bu sonuç, stres oluşturan olaylarla karşı karşıya kalan öğretmenlerin kendine güvenli yaklaşımı ve sosyal desteğe başvurma yaklaşımını kullanmaları durumunda örgütsel bağlılık düzeylerinde artış olacağını, çaresiz yaklaşımı ve boyun eğici yaklaşımı kullanmaları durumunda ise örgütsel bağlılık düzeylerinde düşüş olacağını ortaya koymaktadır. Yapılan birçok araştırma stresle başa çıkma tarzları ile bazı değişkenler arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır. Yıldız, Güç ve Erdem (2015) yaptıkları çalışmada stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım ve iyimser yaklaşım ile toplumsal değerler, özgürlük ve entelektüel değerler arasında pozitif yönlü; çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım ile kariyer değerleri, manevi değerler, materyalistik değerler ve romantik değerler arasında negatif yönlü anlamlı ilişkileri ortaya koymuştur. Önen (2012) öğretmen adayları ile yaptığı çalışmada stresle başa çıkma envanteri ile kimlik işlevleri ve duygusal zekâ ölçeği puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkilerin olduğunu saptamıştır. Karadağ, Yüksel ve Baloğlu (2004) öğretmenlerin yapılandırmacı düşünmenin kendini kabul boyutu ile stresle başa çıkma tarzlarının iyimser yaklaşım, kendine güvenli yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma boyutları arasında pozitif yönde, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım arasında negatifi yönde bir ilişki olduğu tespit etmiştir. Hancıoğlu (2017) stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşım ve iyimser yaklaşım ile algılanan stres arasında negatif ve zayıf düzeyde, çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşım ile algılanan stres düzeyi arasında pozitif ve zayıf düzeyde bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, yapılan diğer çalışmalarda öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ile mizah tarzları (Özdemir, Sezgin, Kaya ve Receptoğlu, 2011), iş doyumları (Çardak, 2002; Skaalvik ve Skaalvik, 2015), tükenmişlik düzeyleri (Antonioniou, Ploumpı ve Ntalla, 2013; Tümkaya, 1999) ve denetim odağı düzeyleri (Çetin, Çağlayan ve Erkmen, 2008) arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Tüm bu araştırmalar ve bu çalışma, stresle başa çıkma tarzları ile örgütsel davranışları etkileyen değişkenler arasındaki pozitif ya da negatif yönde anlamlı ilişkilerin varlığını doğrulamaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzları ile örgütsel bağlılık düzeyleri arasındaki ilişkinin ortaya konduğu bu çalışmada öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin en yüksek değişken olduğu, öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşımı ve sosyal desteğe başvurma yaklaşımını daha sık kullandığı tespit edilmiştir. Kendine güvenli yaklaşım cinsiyet bakımından; örgütsel bağlılık düzeyi de yaş ve kıdem bakımından anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ayrıca, kendine güvenli yaklaşımla, iyimser yaklaşımla ve sosyal desteğe başvurma ile örgütsel bağlılık arasında olumlu; çaresiz yaklaşımla ve boyun eğici yaklaşımla örgütsel bağlılık arasında olumsuz bir ilişki mevcuttur. Kendine güvenli yaklaşım, çaresiz yaklaşım, boyun eğici yaklaşım ve sosyal desteğe başvurma öğretmenlerin örgütsel bağlılığının anlamlı birer yordayıcısıyken; iyimser yaklaşım öğretmenlerin örgütsel bağlılığı üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir.

Öğretmenlerin stresle başa çıkma tarzlarından kendine güvenli yaklaşımla ve sosyal desteğe başvurma ile örgütsel bağlılık arasında pozitif yönde anlamlı; çaresiz yaklaşım ve boyun eğici yaklaşımla arasında negatif yönde anlamlı ilişkilerden yola çıkarak, öğretmenlerin stres oluşturan olayla karşı karşıya kaldığı durumlarda içinde bulunduğu durumu değiştirmeye yönelik istekli, aktif, mantıklı ve bilinçli çaba harcadıkları ya da sorunlarını başkaları ile paylaşarak çözüm için başkalarından yardım istedikleri bir iklim oluşturulması, öğretmenlerin örgütsel bağlılığına olumlu etki edebilir. Böyle bir iklim ancak, öğretmenlerin güven ve sosyalleşme düzeylerine ve okuldaki demokrasiye katkı sağlayacak etkinliklerin okullarda ön plana çıkarılması ile oluşturulabilir. Okul yönetiminin demokratik kültürü benimsemesi ile katılımı ve çoğulculuğu destekleyici, bunun yanında azınlıkta kalanların haklarını da gözetici olarak; okul ve öğretmenler arasındaki iletişim ve işbirliğinin güçlendirerek öğretmenlerin kendine güven duymalarını ve sosyalleşmelerini sağlaması, öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerinin artmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca, politika belirleyiciler tarafından stresle etkili bir biçimde baş etmeyi sağlayıcı farkındalık programlarının hazırlanması ile stresle sağlıklı baş etme tarzları benimseyen öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri de artabilir. Yapılacak ardıl çalışmalar da, öğretmenlerin stresle sağlıklı başa çıkma tarzlarını benimsedikleri okulların kültür ve iklimine odaklanılması, öğretmenlerin örgütsel bağlılık düzeylerini arttırmayı amaçlayan yöneticilere yol gösterici olabilir.

Kaynakça

- Akpınar, B. (2013). Öğretmen adaylarının stres düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından analizi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 229-241.
- Antoniou, A.S., Ploumpi, A., & Ntalla, M. (2013). Occupational stress and professional burnout in teachers of primary and secondary education: the role of coping strategies. *Psychology* 4(3), 349-355. doi:10.4236/psych.2013.43A051
- Aslan, M., & Ağiroğlu Bakır, A. (2014). Öğretmenlerin okullarındaki örgütsel bağlılığa ilişkin görüşleri. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 25(1), 189-206. doi: 10.9761/JASSS2249
- Ataklı, A. (1999). Stres kaynakları, stresin öğretmenlik mesleğindeki yeri, okul yönetici ve velilerin anlayışlık düzeyi üzerine öğretmenlerin görüşleri. *Amme İdaresi Dergisi*, 32(2), 60-68.
- Aydemir, H. (2013). *Özel öğretim alanında çalışan öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Ayık, N. (2015). *Hemşirelerin stresle baş etme tarzlarının, yaşadıkları gerçeklik şokuna etkisinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Balay, R. (1999). İşgörenlerin örgütsel bağlılık etkenleri ve sonuçları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 23(1), 237-246.
- Balay, R. (2000). *Yönetici ve öğretmenlerde örgütsel bağlılık*. Ankara: Nobel.
- Balsal, A. C., & Paksoy, M. (1999). Mesleğe ve örgüte bağlılığın çok yönlü incelenmesinde Meyer-Allen modeli. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 2(1), 7-15.
- Baltaş, A., & Baltas, Z. (2002). *Stres ve başa çıkma yolları*. İstanbul: Remzi.
- Basut, E. (2006). Stresle başa çıkma ve ergenlik. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 13(1), 31-33.
- Boylu, Y., Pelit, E., & Güçer, E. (2007). Akademisyenlerin örgütsel bağlılık düzeyleri üzerine bir araştırma. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, 44(511), 55-74.
- Büyükgoze, H., & Özdemir, M. (2017). İş doyumunu ile öğretmen performansı ilişkisinin 'duygusal olaylar kuramı' çerçevesinde incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 311-325.
- Chan, W. D. (2002). Stress, self-efficacy, social support, and and psychological distress among prospective Chinese teachers in Hong Kong. *Education Psychology*, 22(5), 557-569. doi:10.1080/0144341022000023635
- Carnegie, D. (1984). *Stres ve endişeyle başa çıkmanın yolları* (G. Tokgöz Çev.) İstanbul: Nemesis.

- Celep, C. (2000). *Eğitimde örgütsel adanma ve öğretmenler*. Ankara: Anı.
- Çardak, M. (2002). *İlköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin iş doyumunu ile stresle başa çıkma yolları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Çetin, F., Basım, H. N., & Aydoğan, O. (2011). Örgütsel bağlılığın tükenmişlik ile ilişkisi: öğretmenler üzerine bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 25, 61-70.
- Çetin, M. Ç., Çağlayan, H. S., & Erkmən, N. (2010). Beden eğitimi öğretmenlerinin denetim odağı düzeyi ile stresle başa çıkma yolları arasındaki ilişki. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 10(2), 31-39.
- Çubukcu, K., & Tarakçioğlu, S. (2010). Örgütsel güven ve bağlılık ilişkisinin otelcilik ve turizm meslek lisesi öğretmenleri üzerinde incelenmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 57-78.
- Engin Karadağ, E., Baloğlu, N., & Yüksel, S. (2014). Yapılandırmacı düşünme ve stresle başa çıkma: bir yapısal eşitlik modelleme çalışması. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2) 99-122.
- Ensari, H. (2000). Yılgınlık ile kaygı ve öğretmen tutumlarının ilişkisi. *Amme İdaresi Dergisi*, 33(4), 85-102.
- Durmuş, Y. & Tezer, E. (2001). Mizah duygusu ve stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojisi Dergisi*, 16(47), 25-32.
- Fontana, D., & Abouserie, R. (1993). Stress levels, gender and personality factors in teachers. *British Journal of Educational Psychology*, 63(2), 261-270. doi: 10.1111/j.2044-8279.1993.tb01056
- Güçlü, H. (2006). *Turizm sektöründe durumsal faktörlerin örgütsel bağlılık üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Güçlü, N. (2001). Stres yönetimi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 91-109.
- Güçlü, N., & Zaman, O. (2011). Alan dışından atanmış rehber öğretmenlerin iş doyumları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 541-576.
- Güner, F., Çiçek, H., & Can, A. (2014). Banka çalışanlarının mesleki stres ve tükenmişlik düzeylerinin iş doyumunu ve yaşam doyumunu düzeyleri ile ilişkisi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 6(3), 59-76.
- Hall, E., Hall C., & Abaci, R. (1997). The effect of human relations training on reported teacher stress, pupil control ideology and locus of control. *British Journal of Educational Psychology*, 67, 483-496.
- İhtiyaroğlu, N., & Ottekin Demirbolat, A. (2016). Okul ikliminin öğretmen etkililiği ve öğrenci okul bağlılığı ile ilişkisinin incelenmesi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 8(4), 255 - 270. doi:10.15345/iojes.2016.04.020.
- Karadağ, E. Yüksel S., & Baloğlu, N. (2004, Temmuz). *İlköğretim okulu öğretmenlerinin yapılandırmacı düşünme ve stresle başa çıkma tarzları: Bir yapısal eşitlik modelleme çalışması*. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Karasar, N. (2006). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kılınç, A. Ç., Reçepoğlu, E., & Koşar, S. (2015). Examining primary school teachers' coping styles with stress according to different variables. *PEGEM Journal of Education and Instruction*, 5(1), 1-14. doi:10.14527/pegog.2015.001
- Küçüközkan, Y. (2015). Örgütsel bağlılık ile cinsiyet arasındaki ilişki: Hastanelerde çalışan sağlık personeli üzerinde bir araştırma. *Uluslararası Akademik Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 14-37.
- Lazarus, R.S. (1993). From psychological stress to the emotions: A history of changing outlooks. *Annual Review of Psychology*, 44, 1-21. doi: 10.1146/annures.ps.44.020193.000245
- Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). *Stress, appraisal, and coping*. New York: Springer.
- Nayan Coşgun, İ. (2005). *İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerin stres düzeyleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Melick, M. E. , Logue, J. N., & Frederick, C. J. (1982). Stress and disaster. In L. Goldberg & S. Breznitz (Eds.), *Handbook of stress: Theoretical and clinical aspects* (pp. 613-620). New York: Free Press.
- Meyer, J. P., & Allen N. J., (1991). A Three-component conceptualization of organizational commitment. *Human Resource Management Review*, 1(4), 64-89. doi: 10.1016/1053-4822(91)90011-Z
- Mikkelsen, A., Ogaard, T., & Lovrich, N. (2000). Modeling the effects of organizational setting and individual coping style on employees subjective health, job satisfaction and commitment. *Public Administration Quarterly*, 24(3), 371-397.
- Mowday R. T., Steers R. M., & Porter L. W. (1979). The measurement of organizational commitment. *Journal of Vocational Behavior*, 14, 224-247. doi: 10.1016/0001-8791(79)90072-1
- Nasser-Abu Alhija, F. (2015). Teacher stress and coping: the role of personal and job characteristics. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 185, 374-380. doi: 10.1016/j.sbspro.2015.03.415
- Ottekin Demirbolat, A., İhtiyaroğlu, N., & Karabağ Köse, E. (2017). An Investigation of the Relationship between the affective, normative and continuance commitment of teachers and the level of effectiveness. *European Journal of Education Sciences*, 3(7), 38-56
- Önen, A. S. (2012). Öğretmen adaylarının kişilik özellikleri ve duygusal zekâ düzeylerinin stresle başa çıkma tarzlarına etkileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 42, 310-320.
- Özen, H. Ö. (2013). Çalışanların cinsiyetine göre örgütsel stresten etkilenme düzeyleri: Zonguldak ilinde görevli hemşireler üzerinde bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 4(8), 74- 95.
- Özdemir, S., Sezgin, F., Kaya, Z., & Receptoğlu, E. (2011). İlköğretim okulu öğretmenlerinin stresle başa çıkma tarzları ile kullandıkları mizah tarzları arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(3), 405-428.
- Özgan, H., & Arslan, M. C. (2016). Öğretmenlerin örgütsel bağlılığı ile öğretmen profesyonelliği arasındaki ilişkinin belirlenmesi. II. Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim ve Sosyal Bilimler Sempozyumunda sunulan bildiri. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Rowshan, A. (1998). *Stres yönetimi*. (Ş. Cüceloğlu, Çev) İstanbul: Sistem.
- Sarıdede, U., & Doyuran, Ş. (2004). Eğitim örgütlerinde örgütsel bağlılığın işten ayrılma niyetine etkisi. 13. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Malatya.
- Sav, İ. (2007). *Psikolojik danışman rehber öğretmenlerin kişilik özellikleri ile stresle başa çıkma stratejileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Selvitopu, A., & Şahin, H. (2013). Ortaöğretim öğretmenlerinin örgütsel adalet algıları ile örgütsel bağlılıkları arasındaki ilişki. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2),171-189.
- Serinken, M., Tomruk, Ö., Erdur, B., Soysal, S., & Çımrın, A. H. (2003). Acil servis hekimlerinin iş stres faktörleri. *Akademik Acil Tıp Dergisi*, 1(2), 48-51.
- Sezgin, F. (2010). Öğretmenlerin örgütsel bağlılığının bir yordayıcısı olarak okul kültürü. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 142-159.
- Skaalvik, E. M., & Skaalvik, S. (2015). Job satisfaction, stress and coping strategies in the teaching profession- what do teachers say? *International Education Studies*, 8(3), 181-192. doi:10.5539/ies.v8n3p181
- Şahin N. H., & Durak, A. (1995). Stresle başa çıkma tarzları ölçeği: Üniversite öğrencileri için uyarlanması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 10(34), 56-73.
- Şanlı, Ö. (2017). Öğretmenlerin algılanan stres düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61), 385-396.
- Şirin G. (2007). *Öğretmenlerin duygusal zekâ düzeyleriyle stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Topaloğlu, M., Koç, H., & Yavuz, E. (2008). Öğretmenlerin örgütsel bağlılığının bazı temel faktörler açısından analizi. *Kamu-İş Dergisi*, 9(4), 201-218.
- Tümkaya, S. (1999). Öğretmenlerin tükenmişlik düzeyleri ve kullandıkları başa çıkma davranışları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 26-36.
- Yerlikaya, N. (2007). *Lise öğrencilerinin mizah tarzları ile stresle başa çıkma tarzları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Yıldırım, F. D. (2008). *Sınıf öğretmenlerinin stres kaynakları ve baş etme yolları (Kilis İli örneği)*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, M. Güç, K., & Erdem, S. (2015). Stresle başa çıkma tutumlarının insani değerler açısından incelenmesi: kamu kurumu çalışanları üzerine bir çalışma. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi* 25(1), 41-62.
- Yılmaz, E. (2009). İlköğretimde çalışan öğretmenlerin örgütsel bağlılıklarının, iş doyumları ve okullardaki örgütsel yaratıcılık açısından incelenmesi. *İlköğretim Online*, 8(2), 476-484.
- Yılmaz, K. (2008). The relationship between organizational trust and organizational commitment in Turkish primary schools. *Journal of Applied Sciences*, 8(12), 2293-2299. doi: 10.3923/jas.2008.2293.2299